

Co to je islamofobie?

Při redakční práci nad článkem Bronislava Ostřanského "Vnímání islámu v Česku" (Dingir 4/2009) navrhl jeden z členů redakční rady vložit výraz "islamofobie" a od něj odvozené výrazy do uvozovek. Z redakčního rozhovoru vybíráme následující argumenty. (redakce)

V listopadovém švýcarském referendu se 57% hlasujících vyjádřilo pro zákaz staveb minaretů v tamních mešitách. O den později vyhlásily německé časopisy nejlepší pověsti internetové hlasování, v němž se měli účastníci vyjádřit k otázkám švýcarského referenda: 80% a více se jich vyjádřilo proti budování muslimských svatostánků ve své zemi. Je ovšem možné čtyři pětiny populace označovat za islamofoby? A co to je vlastně za termín "islamofobie"? Patří tento termín do odborné religionistické, psychologické či sociologické literatury?

Na první pohled je zřejmé, že slovo "islamofobie" se tváří jako psychologický termín. Podle Mezinárodní klasifikace nemocí ICD 10 představují fobie úzkostné stavy vyvolané věcmi či stavy, které "běžně nejsou nebezpečné". Islamofobie by tedy měla být patologickým stavem nepřiměřené úzkosti z islámu, který ... přece není vůbec nebezpečný. Jestliže je ale označováno 80% lidí v tomto smyslu za patologicky úzkostné zabezděnce, vnučuje se otázka, kdo je vlastně nositelem psychopatologie. Kdo rozhoduje o přiměřenosti či nepřiměřenosti lidské úzkosti? Nejde v případě "islamofobie" o pouhou odsuzující nálepku, která vyjadřuje "fuj-postoj" toho, kdo tímto slovíčkem nálepkuje, než že by vypovídala konkrétní psycho- či sociologické charakteristiky nálepkovaných? Domnívám se, že tomu tak je a že tento termín by se v odborných textech neměl vyskytovat.

Prokop Remeš

Chápu Prokopovu výtku, všechny etablované výrazy tohoto typu lze použít i s ideologickou intencí. Sám jsem několikrát pobaveně sledoval, jakým způsobem používají čeští žurnalisté slovo antiamerikanismus. Nicméně doplňuji ke zvážení:

1) Německo má přes 200 mešit s minarety a přes dva a půl tisíce modliteben pro muslimy, na rozdíl od Švýcarska by zde ústavní zákaz minaretů asi nikdy neprošel. Průzkumy veřejného mínění se tu dělaly už mnohokrát s různými výsledky, ale zdá se, že ani Němcům nejsou předsudky cizí. Rozhodně je však situace nesrovnatelná se Švýcary (což koresponduje mj. také s lépe reflektovanou historickou zátěží - Švýcarsko např. nedávno ukázalo svou neochotu odškodnit oběti své vlastní kolaborace s nacisty v kauze Joseph Spring). Za reprezentativní se považuje průzkum, který provedli Leibold a Kühnel v r. 2005 (zde 27% dotazovaných zařazeno jako jednoznačně islamofobní ve svých postojích)

2) V sociální psychologii existují studie o vzniku předsudků, přičemž je užíváno i slovo xenofobie - zatím snad nikdo neprotestoval, že by to bylo ideologické. Podobně slovo islamofobie již vešlo do sociologických studií, např.: HALM, Dirk; LEOKOVA, Marina & YETIK, Zeliha: *Pauschale Islamfeindlichkeit? Zur Wahrnehmung des Islams und zur sozio-kulturellen Teilhabe der Muslime in Deutschland*. In: JÄGER, Siegfried & HALM, Dirk: *Mediale Barrieren? Rassismus als Integrationshindernis*. Münster: Unrast, 2007. - SCHIFFER, Sabine: *Der Islam in den Medien. Ein Beitrag der Medienpädagogik zur Rassismusforschung*. In: *Medien und Erziehung*. Nr. 2/2005.

3) Že je strach z islámu velmi rozšířený po celém západním světě, je obecně známé. Je otázka, zda xenofobie přestane být xenofobií, když se stane KVANTITATIVNÍ normou. Není už nadváha nadváhou, když ji trpí každý druhý Evropan? Přestávají být předsudky vůči Romům předsudky tím, že se staly součástí českého koloritu?

Pokud vám to sousloví přesto připadá nepřijatelné, pak navrhněte, jak jej nahradit. Ale do uvozovek bych adjektivum islamofobní nedával - signalizuje to ironicky odstup ve smyslu pochybnosti o existenci takového jevu. A to už bychom mohli dávat do uvozovek i antisemitismus. Jeden příklad za všechny: Marwa Ali El-Sherbini byla ubodána přímo v soudní síni v Drážďanech - z islamofobních důvodů. Zda se přitom můžeme ironicky usmívat nad ideologičností toho výrazu, nevím, nevím...

Pavel Dušek

Díky za poznámky k užívání termínu "islamofobie", i když mě nikterak nepřesvědčily, že užívání slova "islamofobie" či i jen "xenofobie" není NEPŘEDSUDEČNÝM nálepkováním. Smysl těchto termínů je podle mě

naprosto jasný - poněkud urážející označení lidí, kteří nejsou natolik "multi-kulti" jako nálepkovač sám. Termín "islamofobie" není - pokud vím - NIKDE definován a Mezinárodní seznam nemocí ICD 10 tento termín nezná (byť fobie jako takové jsou přesně definovatelné psychopatologické termíny).

Když budeme podle mého soudu takto žonglovat s nekorektními termíny, pak i uživatel slova "islamofobie" může být označen za xenofoba, protože se předsudečně bojí těch, kdo se bojí islámu, a všechno se začne totálně zmotávat v blábolech. Podle mě by všechna tato slova měla být z odborné sociologické i religionistické literatury vypuštěna. Když se ze sociologické literatury mohlo začít vypouštět slovo "sekta", není sebemenšího důvodu, proč by zde měla setrvávat slova jako "islamofobie". Vymyslet adekvátní termín ("islamoskepticismus", "islamokritičnost" apod.) by vůbec neměl být problém.

Prokop Remeš

Se zájmem jsem si polemiku přečetl. Pojem "islamofobie" používám, byť si dobře uvědomuji, že může být vnímán jako "politicky nekorektní". Ovšem činím tak pro zjednodušení, neboť se jedná o dostatečně zavedenou "nálepku", což však není dostatečná omluva... Ovšem, když píší, musím (chci-li se v omezeném prostoru vůbec někam dostat) chtít nechtě přijímat celou řadu podobných zjednodušujících či zavádějících nálepek. Tak kupříkladu sám často uvádím slovní spojení "svět islámu" či "muslimská společnost", přestože jsem si vědom toho, že striktně vzato se jedná o nekorektní označení, na něž bych si měl dávat pozor. Je to zkrátka složité, na jedné straně snaha o úspornost a na druhé o preciznost... Mimochodem - termín, jež navrhuje pan dr. Remeš, "islamoskepticismus" se mi docela líbí, takže až se někdy ze středověku dostanu v psaní do žhavé současnosti, pokusím se jím obohatit svou slovní zásobu.

Se srdečným pozdravem

Bronislav Ostřanský

Ivan O. Štampach